Predgovor prvoj knjizi

Za jedan grad, u čijoj se okolici nalaze brojna arheološka nalazišta iz mlađega kamenog te bakrenog i brončanog doba, 30 godina iznimno je kratko razdoblje i gotovo da se s povijesnoga stajališta može zanemariti. Ali u slučaju Vukovara u trideset godina bliske nam povijesti (1991. – 2021.) zgusnulo se toliko važnih događaja, osoba i tema za koje se može reći da su trajno obilježile ovaj grad i njegove stanovnike, brojne obitelji i pojedince. Pored toga, prema mišljenju pojedinih stručnjaka, Vukovar je najdublja trauma novije hrvatske povijesti: ono što je Srebrenica za Bošnjake u Bosni i Hercegovini, to je Vukovar za Hrvate od 1991. do danas, a vjerojatno i ubuduće.

Znanstveno-izdavački projekt HEROJSKI VUKOVAR: Povijest grada i život Vukovarki i Vukovaraca tijekom 30 godina (1991. – 2021.), koji smo započeli u studenom 2020., rezultirao je brojnim autorskim radovima koje smo nastojali oblikovati u međusobno povezana i usklađena poglavlja, odnosno dijelove knjige. Kako je vrijeme odmicalo i usporedno tijek grafičke pripreme, građa prvotno zamišljene knjige stalno je rasla i narasla na više od tisuću stranica. Zato smo odlučili pripremljene sadržaje i poglavlja tiskati u dvije knjige kako bi knjige bile lakše i primjerenije za svakodnevnu upotrebu.

1. knjiga HEROJSKOGA VUKOVARA sastoji se iz dvaju dijelova s petnaest autorskih poglavlja. Knjiga započinje kratkim pregledom povijesti Vukovara kako bi čitatelji dobili osnovne informacije o prošlosti Vukovara od prapovijesnoga razdoblja do 1990-ih godina. Sažet prikaz tako dugoga povijesnog razdoblja sasvim je razumljiv kada se uzme u obzir da se u blizini Vukovara nalazi lokalitet Vučedol, koji pripada najznačajnijim europskim arheološkim lokalitetima. U nastavku prvoga dijela knjige slijede tri poglavlja u kojima se prikazuju politički, medijski i vojni procesi u Jugoslaviji od sredine osamdesetih godina 20. stoljeća do 1991., koji su doveli do velikosrpske oružane agresije na Republiku Hrvatsku 1991. godine. Da bi se mogla temeljito, cjelovito i objektivno opisati 1991. godina i velike posljedice rata u Hrvatskoj i Vukovaru, to je bilo nužno učiniti. U drugome poglavlju prikazuje se srbijanska politika i raspad SFRJ-a od sredine 1980-ih do 1991. godine. Iz analize tadašnjih političkih događaja i procesa razvidno je da su se ključni čimbenici srbijanske političke scene – srbijanski politički vrh, srbijanska opozicija i glavne srbijanske institucije (Srpska pravoslavna Crkva i Srpska akademija nauka i umetnosti) zalagali za istu politiku rušenja postojećega ustrojstva SFRJ-a i stvaranja velike Srbije, odnosno srpske države proširene na područja drugih tadašnjih jugoslavenskih republika kako bi svi Srbi živjeli u jednoj državi. U postizanju toga cilja zajednički su djelovali u političkom i medijskom prostoru, insinuirajući navodnu ugroženost Srba od Hrvata i drugih naroda u SFRJ-u. U nastavku drugoga poglavlja sažeto se opisuje stvaranje suverene i samostalne Republike Hrvatske početkom 1990-ih, otvorena oružana agresija JNA i srpsko-crnogorskih snaga na RH te obrambeni Domovinski rat i međunarodno priznanje Hrvatske. U trećem poglavlju, kroz analizu triju najčitanijih srbijanskih tiskovina: dnevnikâ Politika i Večernje novosti te časopisa Nin, prikazuje se velikosrpska politička propaganda i

poticanje netrpeljivosti prema hrvatskoj vlasti i hrvatskom narodu u srbijanskom tisku u drugoj polovici 1980-ih i početkom 1990-ih. U četvrtom poglavlju najprije se analiziraju politički procesi u Jugoslavenskoj narodnoj armiji i organizacijski preustroj oružanih snaga SFRJ-a, a zatim aktivnosti JNA u pripremi velikosrpske oružane agresije na Republiku Hrvatsku. U završnome dijelu opisana je otvorena oružana agresija JNA i srpsko-crnogorskih snaga na Hrvatsku te hrvatsko ratište 1991. godine uz osvrt na stanje na svim bojištima u RH.

Drugi dio knjige usmjeren je na velikosrpsku oružanu agresiju na Vukovar 1991. godine i opis ogromnih posljedica te agresije. Najprije se u petome poglavlju prikazuje pobuna dijela Srba u općini Vukovar 1990. i 1991. godine pod vodstvom Srpske demokratske stranke, a zatim u šestome poglavlju zločini lokalnih srpskih terorista i terorista poslanih iz Srbije nad hrvatskim policajcima 2. svibnja 1991. u Borovu selu gdje su ubili 12 i ranili 28 hrvatskih policajaca. U sedmome poglavlju cjelovito je opisana Bitka za Vukovar te sudionici i tijek bitke. Stradanje vukovarskih branitelja, civila i djece u posljednjim danima obrane i u prvim danima okupacije Vukovara, s posebnim naglaskom na Borovo naselje, Velepromet i Ovčaru, obrađuje se u osmome poglavlju, a proboj pojedinih skupina vukovarskih branitelja i civila iz Vukovara te prisilno slanje mnogih vukovarskih branitelja i civila u srbijanske koncentracijske logore u devetome poglavlju. Među strašnim posljedicama velikosrpske oružane agresije svakako se izdvajaju ratni zločin silovanja u Vukovaru tijekom oružane agresije i okupacije grada te progon Vukovarki i Vukovaraca iz grada, koje su počinili pripadnici JNA i srpskih snaga; ove se teme prikazuju u desetom i jedanaestom poglavlju. U dvanaestom poglavlju obrađuje se značenje i važnost vukovarske bolnice tijekom Bitke za Vukovar i poslije sloma obrane grada, a u trinaestom politika međunarodne zajednice i aktivnosti međunarodnih organizacija tijekom agresije na Vukovar. Rad djelatnika Hrvatskoga radija Vukovar i izvješćivanje u hrvatskim i talijanskim tiskanim medijima o oružanoj agresiji na Vukovar opisuju se u četrnaestom poglavlju. U posljednjem 15. poglavlju ove knjige opsežno su prikazana ratna razaranja i ratne štete Grada Vukovara. Poslije autorskih poglavlja slijedi sažetak na engleskom jeziku o svakome poglavlju, kazalo osobnih imena, životopisi autora i detaljan sadržaj knjige.

Kako bi se kvalitetno, objektivno i stručno obradile navedene teme, izdavač je okupio tim znanstvenika i stručnjaka koji su se u svojem znanstvenom i/ili stručnom radu bavili navedenim temama ili su o njima već objavili radove. Oni dolaze iz različitih znanstvenih, kulturnih i obrazovnih ustanova iz Zagreba i Vukovara i upravo na toj relaciji nastajale su brojne zamisli o tome kako što bolje i stručnije obraditi zadane teme i predstaviti ih hrvatskoj i svjetskoj javnosti. Uređivanje knjige i komunikaciju s autorima u prvoj knjizi obavio je urednik Ante Nazor.

Na samome početku projekta postavili smo koncepciju po kojoj će znanstvene radove pratiti dokumentarne fotografije, zemljovidi, preslike članaka i slika iz novina i časopisa, sheme, preslike dokumenata i izvora te drugi likovni prilozi kako bi se na taj način čitateljima i vizualno prikazali sadržaji koji se obrađuju u pojedinome poglavlju. Zbog ograničenosti prostora u knjizi i

kratkoga vremena za pripremu knjige nije bilo moguće dati više fotografija i priloga, posebice hrvatskih branitelja te Vukovarki i Vukovaraca koji su proživjeli stradanje tijekom velikosrpske oružane agresije, a uz to pojedine fotografije i likovni prilozi nisu nam bili dostupni i zato se unaprijed ispričavamo za ono što smo propustili „staviti u knjigu". Izbor navedenih likovnih priloga i potpise ispod njih pripremio je glavni urednik Ante Bičanić.

Tijekom proteklih godina u Hrvatskoj su stasale mlađe generacije koje su rođene nekoliko godina prije ili poslije 1991. i nisu bili sudionici ratnih događaja u Vukovaru 1991. godine. U povremenim susretima s pripadnicima tih mlađih generacija iskazana je želja da se unutar korica jedne knjige prikaže i opiše „sve ono bitno što se tiče Vukovara 1991.". Ova monografija pokušaj je da se udovolji toj želji, a nadamo se da će biti poticaj i drugim znanstvenicima i stručnjacima da nastave istraživati relevantne teme o Vukovaru i objavljivati nove knjige i radove.

Sva su ljudska djela nesavršena, a samo Bog stvara savršena djela i toga smo svjesni u trenutcima kada završavamo rad na ovoj prvoj knjizi. Nadamo se da će znanstvena i kulturna javnost prepoznati važnost ovoga znanstveno-izdavačkog projekta, pružiti mu potporu i pozitivno vrednovati uloženi trud i vrijeme svih sudionika pri kreiranju ove knjige. U toj nadi i sa željom da knjiga pruži čitateljima dodatne i nove spoznaje iz povijesti Domovinskoga rata i o velikosrpskoj oružanoj agresiji na Hrvatsku i Vukovar 1991. godine te o posljedicama agresije predajemo prvu knjigu u tisak.

Ante Bičanić i Ante Nazor

Predgovor drugoj knjizi

Kao prvi plod znanstveno-izdavačkoga projekta „HEROJSKI VUKOVAR: Povijest grada i život Vukovarki i Vukovaraca tijekom 30 godina (1991. – 2021.)" tiskana je u studenom 2021. prva knjiga HEROJSKOGA VUKOVARA u kojoj smo opisali pripremu i provedbu velikosrpske oružane agresije na Republiku Hrvatsku i Vukovar 1991. i ogromne posljedice oružane agresije. Tijekom 2022. nastavili smo rad na projektu i pripremili 2. knjigu u kojoj predstavljamo znanstvena istraživanja koja se odnose na sljedeće: srpsku okupacije Vukovara od 18. studenoga 1991. do kraja 1995., mirnu reintegraciju okupiranoga Vukovara i hrvatskoga Podunavlja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske od 15. siječnja 1996. do 15. siječnja 1998., zatim povratak prognanika u Vukovar, saniranje posljedica velikosrpske oružane agresije i obnovu grada te gospodarski i društveni razvoj Vukovara od 1998. do 2021. Tako smo obuhvatili iznimno kompleksno razdoblje iz novije hrvatske povijesti od ratne 1991. godine do

tridesete obljetnice stradanja grada 2021. godine.

U prvome dijelu knjige u pet poglavlja obrađuje se prvi odsječak navedenoga 30-godišnjega povijesnog razdoblja od 1991. do 1998. Prvo poglavlje posvećeno je prikazu informacijskih operacija tijekom Domovinskoga rata i poslije, koje su provodile tajne službe Srbije i JNA kao potporu protuhrvatskoj medijskoj propagandi. Obrađene su informacijske operacije pod djelovanjem Opere na teritoriju Republike Hrvatske, a osobito važan dio djelovanja Opere odnosio se na kontinuirano širenje dezinformacija o obrani Vukovara. U drugome poglavlju opisuje se srpska okupacija Vukovara, uspostava srpske vlasti u Vukovaru i stanje pod srpskom vlasti od 18. studenoga 1991. do kraja 1995. Treće poglavlje prikazuje stradanje nesrpskoga stanovništva na okupiranom teritoriju bivše općine Vukovar od 1992. do 1998. Mirna reintegracija okupiranoga Vukovara i hrvatskoga Podunavlja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske od 15. siječnja 1996. do 15. siječnja 1998. opisuje se u četvrtome poglavlju, a „srpska strana mirne reintegracije“, odnosno tema koja obrađuje kako su Srbi reagirali na povratak hrvatske vlasti i hrvatskih institucija u Vukovar i hrvatsko Podunavlje prikazuje se u petome poglavlju.

U drugome dijelu knjige u dvanaest poglavlja obrađuje se pretežito drugi odsječak 30-godišnjega povijesnog razdoblja, i to od godine 1998. do 2021. U 6. poglavlju knjige prikazuje se povratak prognanika u Vukovar i hrvatsko Podunavlje tijekom i poslije završetka mirne reintegracije, a 7. poglavlje usmjereno je na opis obnove Vukovara, i to na materijalnu izgradnju grada i simboliku sjećanja. U 8. poglavlju knjige obrađuju se promjene broja i strukturā stanovništva u Gradu Vukovaru od 1991. do 2021., a 9. poglavlje prikazuje gospodarstvo i gospodarski razvoj Vukovara poslije završetka mirne reintegracije. Zdravstvo u Vukovaru od mirne reintegracije do 30. obljetnice stradanja grada opisuje se u 10. poglavlju, a obrazovanje (osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visokoškolsko) od školske godine 1997./1998. do školske godine 2020./2021. predstavlja se u 11. poglavlju. Usporedno s materijalnom obnovom grada obnavljala se i kultura u Vukovaru te realizirali različiti kulturni programi i događaji: upravo kultura i kulturni programi poslije završetka mirne reintegracije tema su 12. poglavlja, a vukovarski muzeji i stalni postavi tema su 13. poglavlja. Djelatnosti i programi Javne ustanove „Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar“ i Vukovarskog vodotornja – simbola hrvatskog zajedništva d. o. o. obrađuju se u 14. poglavlju, a vjerske zajednice i vjerski život Vukovarki i Vukovaraca poslije završetka mirne reintegracije u 15. poglavlju. U posljednja dva poglavlja obrađuju se dvije velike teme koje tište mnoge Vukovarke i Vukovarce još od 1991., a to su: Pravosudno procesiranje ratnih zločina i presude za počinjene ratne zločine u Vukovaru na hrvatskim, srbijanskim i međunarodnim sudovima (16. poglavlje) i Prisilni nestanci, masovna i pojedinačna ubojstva i grobnice, ekshumacije i identifikacije posmrtnih ostataka te traženje nestalih osoba (17. poglavlje).

Nositelj projekta okupio je tim od tridesetak znanstvenika i stručnjaka koji su se u svojem

znanstvenom i/ili stručnom radu bavili izabranim temama ili o njima objavili radove. Stručnjaci dolaze iz različitih znanstvenih, kulturnih i obrazovnih ustanova iz Zagreba i Vukovara i upravo na toj relaciji nastajale su zamisli o tome kako najbolje istražiti i opisati navedene teme. Koncepcija je ovoga projekta da znanstvene i stručne tekstove prate preslike pojedinih izvora i dokumenata kako bi čitatelji imali vizualni uvid u ono što se prikazuje i opisuje u poglavljima knjige. Nadalje obrađene sadržaje u poglavljima prate preslike članaka iz novina i časopisa, dokumentarne i umjetničke fotografije građana, gradskih građevina i ustanova, dijelova grada i panorama te ostali slikovni prilozi.

Nadamo se da će znanstvena i kulturna javnost prihvatiti ovu knjigu s odobravanjem te da će ona biti poticaj drugim znanstvenicima da nastave istraživati i opisivati relevantne teme o Vukovaru i objavljivati nove publikacije.

Ante Bičanić i Ante Nazor, urednici